

Aardkundig monument De Brabantse Wal

Op de grens van hoog naar laag

1/40

Buro Kleeg, Bunnik 0188

Provincie Noord-Brabant

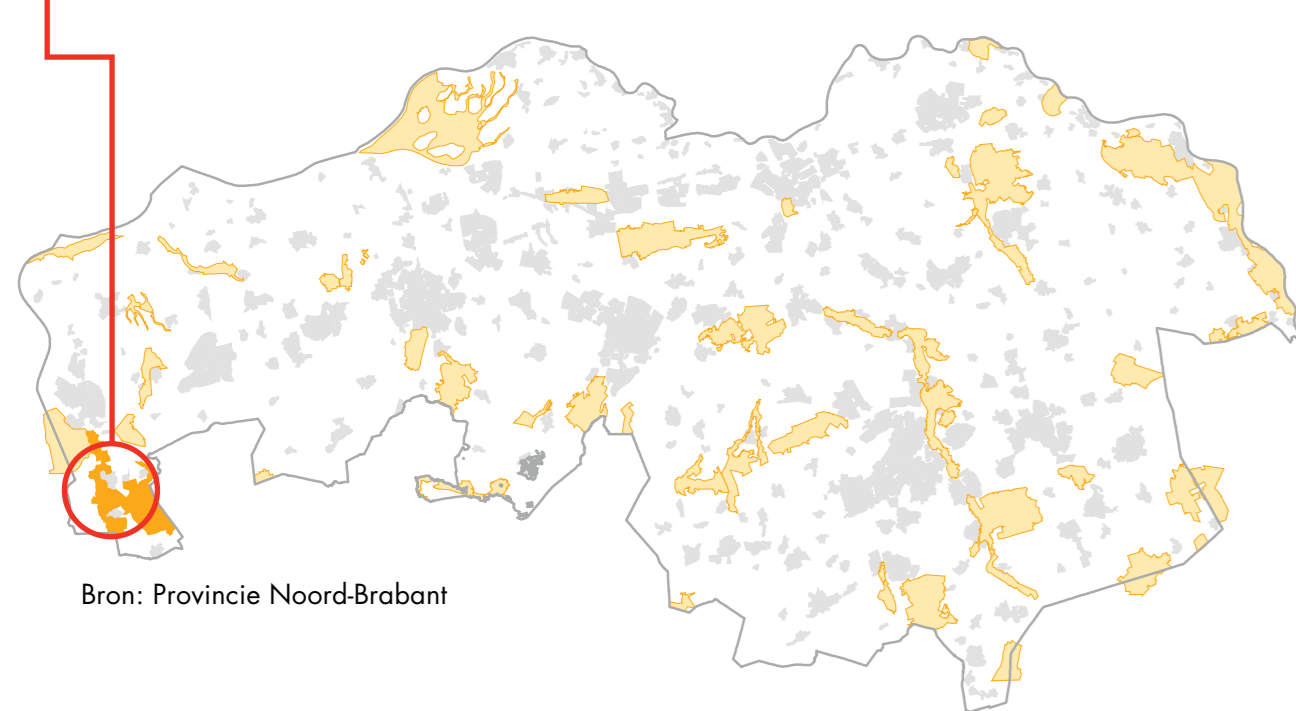
Aardkundig beleid Provincie Noord-Brabant

De Provincie Noord-Brabant zet zich in voor het behoud van ons aardkundig erfgoed. Dit erfgoed bestaat uit de bodemkundige, geologische en geomorfologische verschijnselen, die de ontstaansgeschiedenis van het landschap waarin wij leven weerspiegelen. Een geschiedenis die honderden, duizenden of zelfs miljoenen jaren terugvoert in de tijd. Een geschiedenis waarin wind, water en bodembewegingen letterlijk het landschap vormen. Veertig gebieden, representatief voor het ontstaan van Noord-Brabant, zijn aangewezen als **Aardkundig waardevol gebied**. Het gaat om gebieden met actieve landschapvormende processen, bijvoorbeeld stuifzandgebieden, beekdalen, veengebieden of breukzones, maar ook om het fossiele erfgoed zoals hoogtevverschillen uit de ijstijden, rivierduinen of verlaten meanders. De Provincie wijst **Aardkundige monumenten** aan om het bestaan en het belang van dit aardkundig erfgoed onder de aandacht van haar inwoners te brengen. De publicatie van het boek "Van beekdal tot stuifduin – Aardkundige waarden in Noord-Brabant" heeft hetzelfde doel. De Brabantse Wal is één van de 40 Aardkundig waardevolle gebieden en het derde dat is benoemd tot Aardkundig monument.

Aardkundig waardevolle gebieden in Noord-Brabant

Gebied 1: De Brabantse Wal, Meersche Duinen

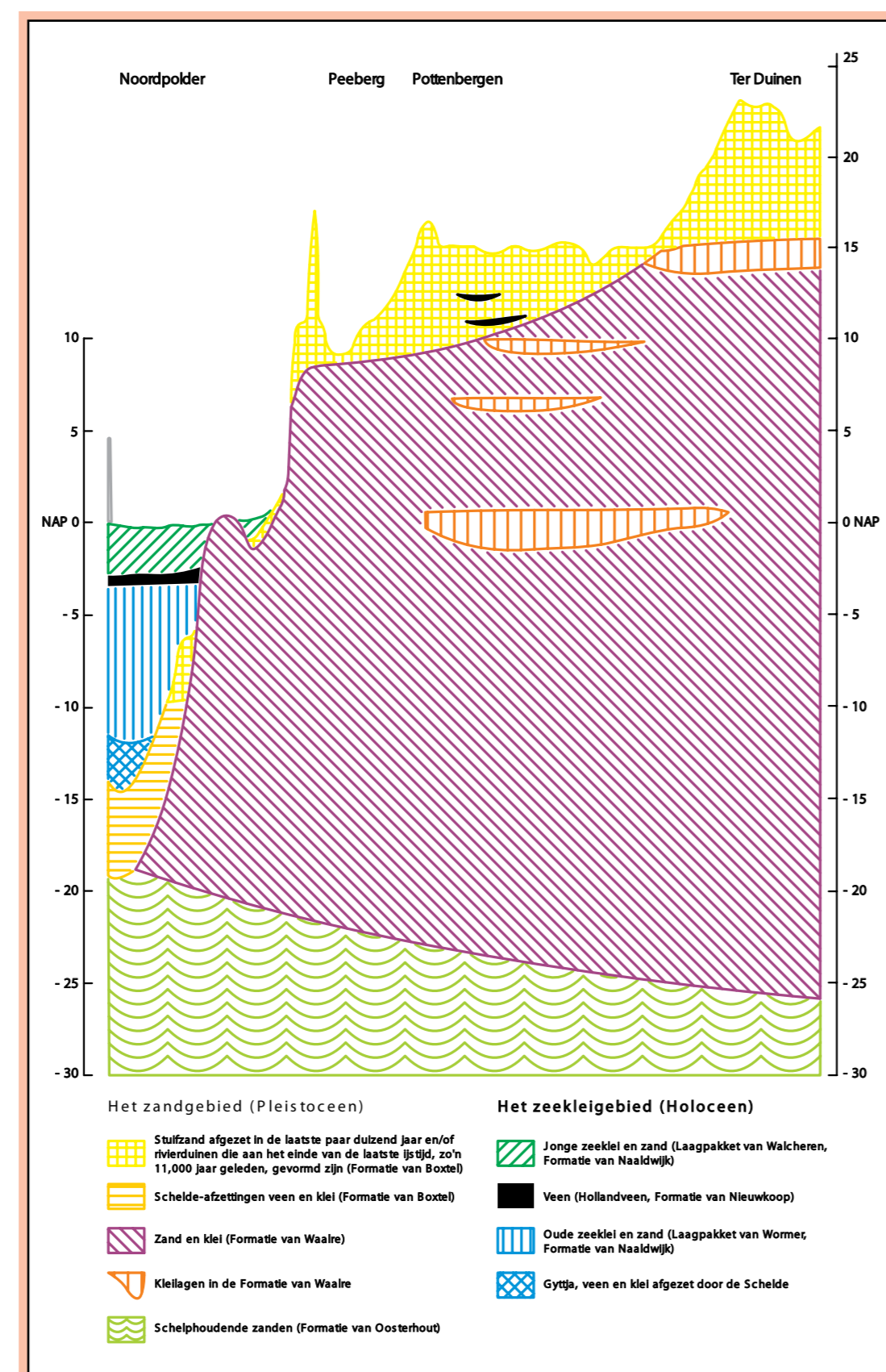
De gebiedenkaart is te vinden op de website van de provincie Noord-Brabant

Bron: Provincie Noord-Brabant

Voor meer informatie:

www.brabantsewal.nl
www.brabant.nl

Geologisch profiel Brabantse Wal.
Bron: TNO Bouw en Ondergrond.

Stichting De Brabantse Wal

Stichting De Brabantse Wal is een samenwerkingsverband van de natuur- en milieuverenigingen Benegora, IVN GroeneZoom en Namiro, Heemkundekring het Zuidkwartier en Heemkundige Studiekring Halsteren-Lepelstraat. Stichting De Brabantse Wal brengt een gids uit met wandelingen en informatie over de Brabantse Wal. Deze gids is te koop in de boekhandel en bij de plaatselijke VVV.

U bevindt zich hier op de steilrand van de Brabantse Wal. De Brabantse Wal is een uniek aardkundig monument in Nederland. In het landschap loopt over een lengte van 30 kilometer een steile rand van maximaal ruim 20 meter hoog van Steenberg, langs Bergen op Zoom, Woensdrecht, Hoogerheide en Ossendrecht tot voorbij de grens met België. Deze rand is de abrupte overgang van het hooggelegen zandlandschap naar het laaggelegen zeekleigebied. De steilrand is hier ca. 15 meter hoog. In de geologische doorsnede zijn de verschillende bodemlagen te zien, die hieronder worden beschreven.

Oude kleiafzettingen

Tot 1 miljoen jaar geleden was de Brabantse Wal een flauwe helling die langzaam naar zee afliep. In de helling komen plaatselijk kleilagen van ongeveer 1,8 miljoen jaar oud aan het oppervlak. Deze bijzonder

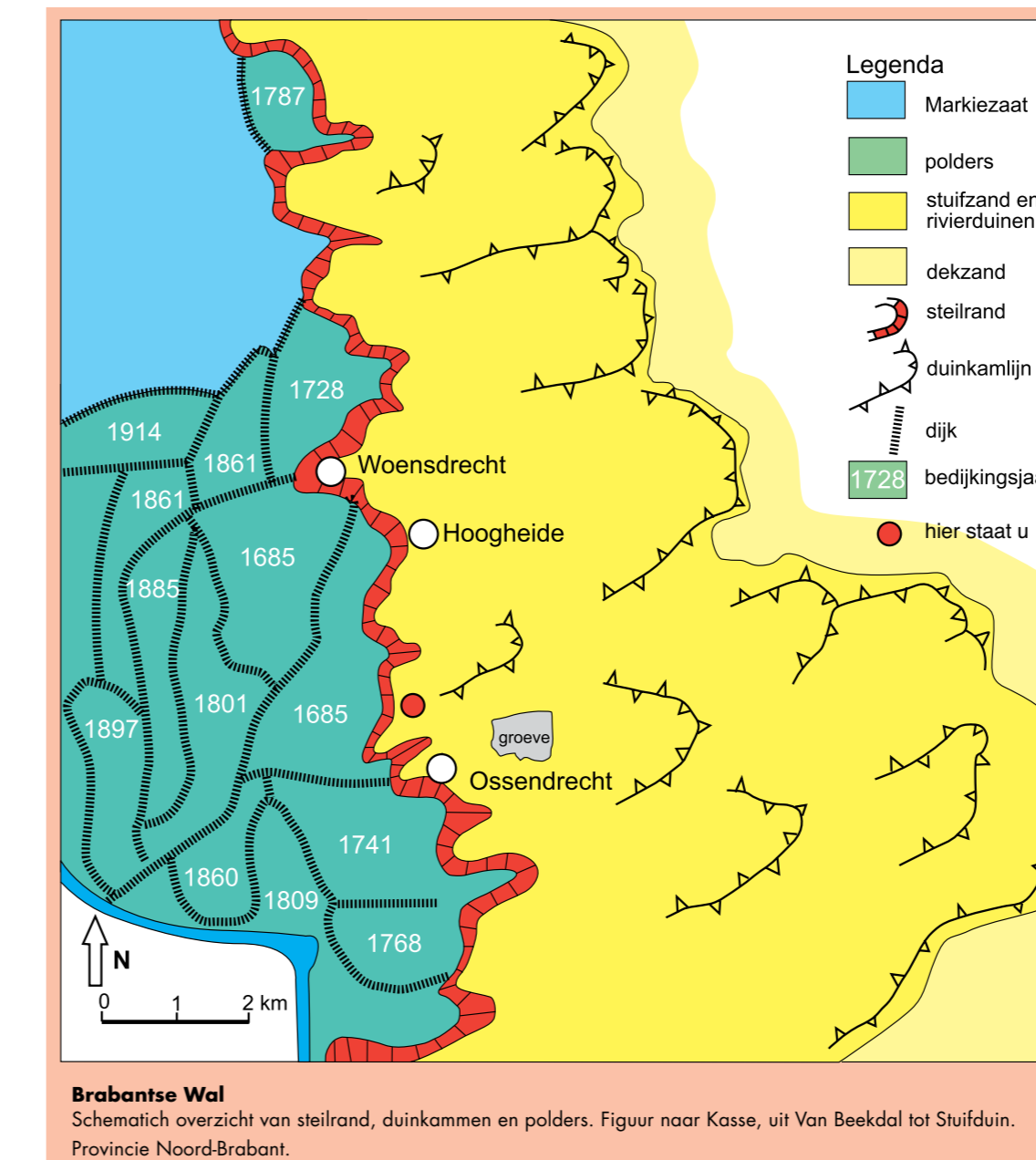

Oude loop van de Schelde langs de Brabantse Wal.
Bron: Historiekaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Regionaal Historische Centrum Bergen op Zoom.

oude kleilagen zijn in de warmere perioden tussen ijstijden door de zee afgezet. De hoge ligging van de kleilagen (tot 18 meter boven NAP) is te danken aan de stijging van de aardkorst. De klei is in groeven afgegraven voor de steenfabricage. De steenfabrieken zijn inmiddels gesloten. Ten oosten van Ossendrecht is nog een groeve zichtbaar.

Insnijding door de Schelde

Tijdens de ijstijden hebben vlechtende rivieren zand en grind afgezet. Van 1 miljoen tot 400.000 jaar geleden sneed de rivier de Schelde zich in de oude grind- en zandsedimenten in. De insnijdingen van de Schelde tijdens de laatste ijstijd (25.000 – 12.000 jaar geleden) hebben de steile rand de vorm gegeven die nu nog zichtbaar is.

De oude bedding van de Schelde ligt ten westen van de Brabantse Wal, begraven onder meer dan 10 meter diepe zeeklei- en veenafzettingen. Nu stroomt de Schelde meer westwaarts en mondt uit in de Westerschelde.

Smeltwater

De steilrand is geen rechte lijn, maar is ingesneden door dalen (zie kaartje).

Gedurende de ijstijden stroomden in voorjaar en zomer grote hoeveelheden smeltwater over het oppervlak van het West-Brabants zandplateau naar het westen. In Zuid-Nederland heerste een toendra-klimaat, waardoor het water niet in de bevroren grond kon zakken. De smeltwaterstromen vormden ondiepe, brede dalinsnijdingen waardoor de wal een globde

structuur kreeg. Dorpen als Ossendrecht en Woensdrecht liggen op de hogere lobben tussen de voormalige smeltwaterdalen in.

Rivierduinen op de Wal

De Brabantse Wal wordt aan de hoge oostkant geflankeerd door een vier kilometer brede zone van droge zandduinen. Zij zijn nooit in cultuur gebracht vanwege de droge en onvruchtbare bodem. De begroeiing is thans bos en heide. Deze rivierduinen ontstonden aan het einde van de laatste ijstijd (15.000 tot 12.000 jaar geleden). In deze koude periode stond de brede rivierbedding van de Schelde gedurende een deel van het jaar droog. Krachtige zuidwestenwinden bliezen het zand uit de bedding de hoge wal op en vormden hier in samenspel met de begroeiing steile duinen.

Het zeekleilandschap

Tussen de ijstijden in en in het Holoceen (12.000 jaar geleden tot nu) kwam de zee tot aan de voet van de Brabantse Wal. De zee heeft ten westen van de steilrand zand en klei afgezet. De jonge zeeklei ligt in de Noordpolder aan de oppervlakte. De vlakke en lage zone onderlangs de Brabantse Wal was zeer nat door de hoge grondwaterstand en het kwelwater uit de hoge zandgronden. Hier vormden zich uitgestrekte

veenpakketten. Al in de Middeleeuwen waren deze veenpolders bebouwd. Ze gingen ten onder in de zestiende eeuw, toen de zee via de steeds breder wordende Scheldemonding toegang kreeg tot het veengebied. Vooral tijdens de St.Felixvloed van 1530 zijn grote delen van het veengebied geslagen. De zee kreeg via krekken toegang tot aan de Brabantse wal. De inpolderingen vonden plaats vanaf 150 jaar na de St. Felixvloed. In 1944 werd de polder door de bezetter geïnundeerd. De laatste keer dat de zee de steilrand bereikte, was tijdens de stormvloed-ramp van 1953. Toch hebben zeegolven geen rol van betekenis gespeeld bij het ontstaan van de steilrand.

Foto: Ed Kil

BERGHOEVE
Anno 1719. Al eerder bekend als Ruststede en Hooge Hoeve. Voormalig zomerverblijf van de Heer van de heerlijkheid Hogerheide. Later in een van de gebouwen ook klooster en school.

GEUZENKEI
Vermeedelijke scheiding tussen de heerlijkheid Ossendrecht en Calfven anno 1350.

HOEVE CALFVEN
Anno 1770. Voormalige residentie van de Heer van de heerlijkheid Calfven.

TRAMBAAN
Voormalig tracé van de stoomtram Antwerpen-Bergen op Zoom-Tholen.

NOORDPOLDER
Herhaaldelijk overstromd door de zee. In 1685 opnieuw bedijkt. Vroeger bestemd voor landbouw, nu ook voor natuurontwikkeling en waterberging.

